

Vergaderjaar 2014–2015

34 083

Wijziging van de Algemene Ouderdomswet, de Wet op de loonbelasting 1964 en de Wet verhoging AOW- en pensioenrichtleeftijd in verband met de versnelling van de stapsgewijze verhoging van de AOW-leeftijd

Nr. 4

VERSLAG

Vastgesteld 11 december 2014

De vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid, belast met het voorbereidend onderzoek van bovenstaand wetsvoorstel, heeft de eer als volgt verslag uit te brengen van haar bevindingen.

Onder het voorbehoud dat de regering de vragen en opmerkingen in dit verslag afdoende zal beantwoorden, acht de commissie hiermee de openbare behandeling van het voorstel van wet voldoende voorbereid.

Inhoudsopgave

	Blz.
ALGEMEEN	1
1. Inleiding	2
2. Noodzaak versnelde verhoging pensioenleeftijd	3
3. Hoofdlijnen van het wetsvoorstel	6
3.1 <i>Versnelde verhoging van de AOW-leeftijd</i>	6
3.2 <i>Overgangsregeling</i>	6
3.3 <i>Opbouwsystematiek</i>	7
3.4 <i>Wijziging fiscaal kader ouderdomsvoorzieningen</i>	8
4. Financiële paragraaf	8
5. Overig	9

ALGEMEEN

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van voorliggend wetsvoorstel, dat een uitwerking is van de afspraken in het regeerakkoord. Zij onderschrijven het belang van het versneld verhogen van de leeftijd waarop het algemeen ouderdomspensioen (hierna: de AOW-leeftijd) ingaat. Dit wetsvoorstel levert in de periode tot 2019 € 512 miljoen op. Hiermee draagt dit wetsvoorstel bij aan een verdere beheersing van de overheidsfinanciën. Deze leden hebben nog enkele vragen.

De leden van de PvdA-fractie hebben kennisgenomen van voorliggend wetsvoorstel. Zij hebben nog aanvullende vragen.

De leden van de SP-fractie hebben met verontwaardiging kennisgenomen van het wetsvoorstel. De leden constateren dat de regering het belang erkent van de Algemene ouderdomswet (AOW) om met het algemeen ouderdomspensioen het sociaal minimum voor ouderen te garanderen, maar vervolgens met dit voorstel ouderen deze garantie tot uiteindelijk nog eens zes maanden extra ontnemt.

De leden van de SP-fractie vragen de regering daarom naar de rechtvaardiging van het wederom aanwijzen van de groep (bijna gepensioneerde) ouderen om het probleem van de oplopende begrotingstekorten op te lossen. Heeft de regering ook andere besparingen, mogelijk ook bij andere doelgroepen, overwogen en op basis van welke argumenten is daar uiteindelijk niet voor gekozen?

Hoe groot is de groep AOW-gerechtigden (hierna ook: AOW'ers) die met de gevolgen van dit voorstel te maken krijgt? In welke mate krijgen zij hiermee te maken? Kan daarbij inzicht worden gegeven in de verdeling over inkomensgroepen?

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van onderhavig wetsvoorstel. Zij delen de opvatting van de regering dat een versnelde verhoging van de AOW-leeftijd kan leiden tot een structurele verbetering van de overheidsfinanciën, maar missen nog wel een financiële onderbouwing, waaruit blijkt dat deze structurele verbetering er ook daadwerkelijk zal zijn.

De leden van de PVV-fractie hebben kennisgenomen van het wetsvoorstel en hebben enkele vragen.

De leden van de D66-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het wetsvoorstel om de AOW-leeftijd versneld te verhogen. Zij hebben nog enkele vragen over het voorstel.

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben kennisgenomen van het wetsvoorstel tot versnelling van de stapsgewijze verhoging van de AOW-leeftijd. Zij leggen graag een aantal vragen ter beantwoording aan de regering voor.

De leden van de SGP-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het voorliggende wetsvoorstel. De leden van de SGP-fractie hebben nog enkele vragen over het wetsvoorstel.

Het lid van de 50PLUS-fractie heeft met zeer gemengde gevoelens kennisgenomen van dit wetsvoorstel. Het tijdstip waarop dit wetsvoorstel komt is uiterst ongelukkig. Het wetsvoorstel treft eenzijdig oudere werknemers. Het treft de vele jongere werklozen, en ook oudere werklozen die nu al zeer beperkte kansen hebben om terug te keren in het arbeidsproces.

1. Inleiding

De leden van de PvdA-fractie vragen of de regering kan bevestigen dat, voor zover mensen hier recht op hebben, alle sociale regelingen doorlopen tot de versneld verhoogde AOW-leeftijd.

De leden van de CDA-fractie merken op dat het hen van het hart moet dat dit wetsvoorstel erg laat naar de Kamer is gestuurd. Volgens de memorie van toelichting was het de bedoeling om deze wet vanaf 1 januari 2015 in werking te laten treden. Dit gaat niet meer gehaald worden. Wanneer het voorstel in de eerste helft van 2015 zou worden aangenomen, is er nog maar een half jaar de tijd tot de ingangsdatum van 1 januari 2016. Zoals deze leden al eerder hebben aangegeven, geeft dit de mensen die het

betreft niet tot nauwelijks de gelegenheid om zich op deze wetgeving voor te bereiden. Er lijkt hier, naar het oordeel van deze leden, dan ook sprake te zijn van onzorgvuldigheid met wetgeving. Kan de regering aangeven waarom het wetsvoorstel niet veel eerder naar de Kamer is gestuurd?

De leden van de D66-fractie constateren dat als gevolg van voorliggend wetsvoorstel de AOW-leeftijd vanaf 2016 versneld zal worden verhoogd. Deze leden achten het, mede vanuit het oogpunt van behoorlijk bestuur, van belang dat mensen in een zo vroeg mogelijk stadium kennis kunnen nemen van de voorgenomen versnelling, zodat zij hier op kunnen anticiperen. Het verbaast deze leden dan ook dat dit, op het oog niet bijzonder complexe, wetsvoorstel de Kamer pas op 14 november 2014 heeft bereikt. Dit terwijl de voorgenomen wijziging voortvloeit uit het regeerakkoord uit november 2012, en de Afdeling advisering van de Raad van State al op 12 maart 2014 een blanco advies over het wetsvoorstel heeft uitgebracht. De leden van de D66-fractie vragen de regering dan ook om een nadere toelichting waarom verzending aan de Kamer zo lang op zich heeft laten wachten. Wat is voor haar de uiterste datum van afronding van de parlementaire behandeling om de versnelde verhoging van de AOW-leeftijd redelijkerwijs per 2016 te kunnen laten ingaan, ook gelet op de noodzakelijke communicatie hierover in de richting van de mensen die hierdoor het eerst worden geraakt?

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen hoe de regering oordeelt over de gevolgen van het wetsvoorstel voor de betrouwbaarheid en consistentie van het overheidsbeleid, aangezien recent (in 2012) nog besloten is om de AOW-leeftijd volgens het huidige tijdspad te verhogen. Kan de regering haar opvatting hierover onderbouwen?

2. Noodzaak versnelde verhoging pensioenleeftijd

De leden van de PvdA-fractie constateren dat tegenstanders van de versnelde verhoging van de AOW-leeftijd wijzen op de hoge werkloosheid onder oudere werknemers en de hoge jeugdwerkloosheid. Kan de regering toelichten welk effect de versnelde verhoging van de AOW-leeftijd heeft op de jeugdwerkloosheid? Is het een reële zorg dat jongeren nu nóg lastiger een baan kunnen vinden? Welke maatregelen neemt de regering allemaal om oudere werklozen aan het werk te helpen en oudere werknemers langer gezond aan het werk te houden?

De leden van de SP-fractie vragen de regering naar de werkgelegenheidseffecten van dit voorstel. Verschuift met het verhogen van de AOW-leeftijd ook de leeftijdsgrens van 65 jaar, die het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) nu hanteert voor de beroepsbevolking? Hoe vaak herzielt het CBS deze definitie? Welk effect zou een herdefiniëring van de leeftijdsgrens voor de beroepsbevolking hebben op de werkgelegenheids- of werkloosheidscijfers en de voorziene werkgelegenheidseffecten van dit voorstel? Kan een doorrekening van de cijfers per stap van de verhoging van de AOW-leeftijd worden gegeven?

De leden van de SP-fractie vragen de regering een overzicht te geven van de verschillen in levensverwachting tussen verschillende inkomensgroepen. Kan eenzelfde overzicht van verschillen in levensverwachting worden gegeven op basis van opleidingsniveau en tussen diverse te onderscheiden sectoren?

De leden van de CDA-fractie merken op dat ten tijde van het regeerakkoord, ruim twee jaar geleden, de budgettaire problemen zodanig waren, dat een versnelling van de verhoging van de AOW-leeftijd onvermijdelijk leek. We zijn inmiddels twee jaar verder en de discussie over dit onderwerp heeft in die tijd niet stil gestaan. In de memorie van toelichting

wordt hier echter niet op ingegaan. Kan de regering alsnog een uitgebreide beargumenteerde reactie met een financiële onderbouwing geven op de veranderde economische omstandigheden en daarbij tevens ingaan op de stelling van het Koninklijk Actuarieel Genootschap (de Nederlandse beroepsvereniging van verzekeringsdeskundigen), dat nieuwe prognoses van de levensverwachting zouden laten zien dat een verdere verhoging van de AOW-leeftijd niet nodig zou zijn?

Kan de regering voorts ingaan op de vraag hoe dit wetsvoorstel zich verhoudt tot de slechte arbeidsmarktpositie van werkzoekenden? De leden van de CDA-fractie merken op dat er nu ruim 600.000 mensen werkloos zijn en dat met dit wetsvoorstel 300.000 mensen later met pensioen zullen gaan. Is de regering niet bang dat dit voorstel tot verdringing van jongere werknemers zal leiden en de werkloosheid nog verder zal versterken?

Heeft het kabinet, zo vragen de leden van de PVV-fractie, onderzoek gedaan naar de effecten op de arbeidsmarkt van deze versnelde AOW-leeftijdsverhoging, bijvoorbeeld op het gebied van werkloosheid?

De leden van de ChristenUnie-fractie stellen vast dat de regering in de memorie van toelichting niet ingaat op de korte termijn werkgelegenheidseffecten van het voorstel om de AOW-leeftijd sneller te verhogen. Kan de regering aantonen welke werkgelegenheidseffecten het wetsvoorstel op de korte termijn heeft?

Genoemde leden constateren dat de regering opmerkt dat het Centraal Planbureau (CPB) in zijn houdbaarheidsstudie van 3 juli 2014 («Minder zorg om vergrijzing») concludeert dat de overheidsfinanciën op lange termijn houdbaar zijn, met name door de koppeling van de AOW-leeftijd aan de levensverwachting. Kan de regering met cijfers onderbouwen waarom de budgettaire problematiek zo omvangrijk en acuut is dat een snellere verhoging van de AOW-leeftijd op korte termijn noodzakelijk is? Is de voorgestelde versnelling alleen vanwege overheidsfinanciën ingegeven? Kan de regering aantonen dat een tussentijdse snelle stijging van de levensverwachting de aanpassing nodig maakt?

De leden van de ChristenUnie-fractie wijzen op de in de memorie van toelichting opgenomen grafiek met de gemiddelde levensverwachting bij 65 jaar voor mannen en vrouwen. Kan de regering ook in een grafiek de levensverwachting bij 65 jaar laten zien uitgesplitst voor laagopgeleide en hoogopgeleide mannen en vrouwen?

De leden van de SGP-fractie merken op dat, na eerdere aanpassingen van de AOW-gerechtigde leeftijd, nu opnieuw een wetsvoorstel voorligt waarin de AOW-leeftijd wordt verhoogd. Eerder waren de betaalbaarheid van het stelsel op lange termijn en de houdbaarheid van de overheidsfinanciën belangrijke redenen om de AOW-leeftijd te verhogen. Bij het voorliggende wetsvoorstel worden dezelfde redenen genoemd om de noodzaak van het wetsvoorstel duidelijk te maken. Met de voorgaande verhogingen werd echter beoogd dat beide problemen voldoende zouden worden opgelost. Kan de regering aangeven of er nieuwe omstandigheden zijn die tot dit wetsvoorstel hebben geleid?

De leden van de SGP-fractie vragen de regering om een nadere duiding te geven aan de woorden uit de memorie van toelichting, dat de problemen «omvangrijk en acuut» zijn. Om welke problemen gaat het dan en wat zijn de gevolgen als er geen meerderheid voor het wetsvoorstel stemt? Wat is de toevoeging van het huidige wetsvoorstel en kan de regering duidelijk maken of en waarom voorgaande wijzigingen onvoldoende waren?

Het lid van de 50PLUS-fractie heeft kennisgenomen van het argument dat de maatregelen uit dit wetsvoorstel vooral noodzakelijk zijn om de overheidsfinanciën op middellange termijn op orde te krijgen. Hij is niet overtuigd van dit argument. De vooruitzichten voor de overheidsfinanciën

voor de middellange termijn zien er juist beter uit na doorvoering van eerdere ingrijpende hervormingsmaatregelen. In dit verband kan verwezen worden naar de Macro Economische Verkenningen (MEV) 2015 en het rapport van het CPB «Minder zorgen om vergrijzing». Genoemd lid merkt op dat ongeveer één derde van de bezuiniging die dit wetsvoorstel oplevert weglekt naar langere uitbetaling van andere uitkeringen. Hij ontvangt daarom graag een nadere, brede onderbouwing waarom deze aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn met het oog op de houdbaarheid van de overheidsfinanciën. De negatieve gevolgen van de maatregelen zijn immers waarschijnlijk aanzienlijk.

In dit verband vraagt het lid van de 50PLUS-fractie nog om een reactie van de regering op de denkbeelden van professor H. Verbon, hoogleraar Openbare Financiën in Tilburg¹. Deze stelt, samengevat, dat de verhoging van de AOW-leeftijd niet nodig was en ook niet nodig is, als de AOW beperkt zou blijven tot een welvaartsvaste uitkering voor de groep Nederlanders die weinig of geen aanvullend pensioen heeft. Verbon stelt voorts dat de stelling dat ouderen langer moeten doorwerken omdat er anders een tekort zou ontstaan op de arbeidsmarkt in de praktijk niet blijkt op te gaan. Nu raken ouderen juist vaak werkloos. De werkloosheid onder 55-plussers gaat inmiddels richting 10%. Ouderen met een goed aanvullend pensioen zouden volgens de voorstellen van Verbon een lagere AOW-uitkering moeten krijgen, waarmee de welvaartsvaste volksverzekering méér gericht zou kunnen worden op behoefte.

Kan voorts ingegaan worden op het artikel van professor Verbon², waarin beschreven wordt «hoe het CPB meehielp de AOW-leeftijd te verhogen»? Beweerd wordt, dat de verhoging van de AOW-leeftijd «mogelijk is geworden» door de manier waarop het CPB in elkaar opvolgende «vergrijzingsstudies» de ontwikkeling van de AOW-uitkering presenteerde. Er werd in al die studies van uitgegaan dat de AOW «welvaartsvast» zou zijn, ook in de toekomst. De AOW is in het verleden echter vrijwel niet welvaartsvast geweest en hoeft dat volgens Verbon in de toekomst ook niet te zijn. De AOW is in de jaren vijftig van de vorige eeuw ingevoerd om armoede onder ouderen te voorkomen. Dat kan heel goed zonder een welvaartsvaste AOW-uitkering voor iedereen. Door dat toch voortdurend aan te nemen, heeft het CPB de politiek het argument voor verhoging van de AOW-leeftijd in handen gegeven. Kan de regering op deze stellingen ingaan?

Het lid van de 50PLUS-fractie vraagt voorts waarom in de memorie van toelichting geen aandacht wordt geschonken aan de mogelijke werkgelegenheidseffecten van dit wetsvoorstel. Hij heeft ernstige bedenkingen bij de effecten voor de arbeidsmarkt van dit wetsvoorstel en meent dat de regering meer werk zou moeten maken van het bestrijden van ouderenwerkloosheid, zeker nu het doel van de regering is de werkloosheid versneld terug te dringen, zoals aangegeven door de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid bij de behandeling van diens begroting voor 2015. Volgens het lid van de 50PLUS-fractie draagt dit wetsvoorstel niet bij aan de versnelde terugdringing van de werkloosheid, maar bemoeilijkt het juist de bestrijding van de (langdurige) werkloosheid. Het verhoogt het arbeidsaanbod bij een reeds hoge werkloosheid, vooral voor jongeren en ouderen. Dit kan volgens de vakbonden en ook volgens het hier aan het woord zijnde lid alleen maar leiden tot ongewenste verdringing op de arbeidsmarkt. Kan de regering onderbouwen waarom dit volgens haar niet het geval is?

¹ Zie: www.harrieverbon.nl en de hier vermelde publicaties. Zie: Eindhovens Dagblad van 10 december 2014.

² Follow the Money, 28 november 2014

3. Hoofdpijnen van het wetsvoorstel

3.1 Versnelde verhoging van de AOW-leeftijd

De leden van de PvdA-fractie zijn voorstander van een flexibele ingangsdatum voor de AOW. Zij memoreren dat de Kamer de regering per motie heeft verzocht (Kamerstuk 33 750-XV-49) om de mogelijkheden tot het invoeren van een flexibele AOW qua financiële kosten en maatschappelijke opbrengsten te onderzoeken en de Kamer hier over te informeren. Wanneer kunnen de leden de uitkomst hiervan verwachten?

De leden van de SP fractie wijzen erop dat de verhoging van de AOW-leeftijd die voorkomt uit dit wetsvoorstel al over een jaar moet ingaan. Waarom moeten toekomstige extra verhogingen van de AOW-leeftijd dan minimaal vijf jaar van te voren wordt aangekondigd?

Ook de leden van de PVV-fractie stellen hierover een vraag: waarom heeft de regering gekozen voor een aankondigingstermijn van minimaal vijf jaar voor verdere verhogingen van de AOW-leeftijd?

Het lid van de 50PLUS-fractie merkt op dat in het wetsvoorstel is vastgelegd dat een verdere verhoging van de AOW-leeftijd als gevolg van stijging van de levensverwachting, vijf jaar voorafgaand moet worden aangekondigd. Hij constateert dat, als dit wetsvoorstel wordt aangenomen in de eerste helft van 2015, nog slechts een halfjaar rest tot de datum van invoering van 1 januari 2016. Wordt met het beoogde invoeringstraject voldoende rekening gehouden met de bedoelde regel van voorafgaande aankondiging? Zo nee, waarom niet?

3.2 Overgangsregeling

De leden van de PvdA-fractie vragen hoeveel mensen die reeds per 1 januari 2013 een vroegpensioenuitkering ontvingen geen gebruik kunnen maken van de Overbruggingsregeling AOW, omdat deze per 2019 niet meer openstaat voor nieuwe instroom. Welk effect heeft voorliggende versnelling van de AOW-leeftijd op de situatie van deze mensen? Hoeveel kost het om voor deze groep mensen de Overbruggingsregeling AOW te verlengen tot 2023?

Hoeveel mensen zijn (kort) na 1 januari 2013 gaan deelnemen aan een vut- of prepensioenregeling of vergelijkbare regeling met een einddatum bij 65 jaar, waardoor zij zich niet goed (genoeg) hebben kunnen voorbereiden op voorliggende versnelling van de AOW-leeftijd en zij geen gebruik meer kunnen maken van de Overbruggingsregeling AOW? Hoeveel kost het om de Overbruggingsregeling ook voor hen open te stellen?

De leden van de SP-fractie vragen de regering naar de omvang van de groep die in aanmerking komt voor de overbruggingsregeling en de verwachte ontwikkeling van het beroep dat er op gedaan wordt. Heeft de regering zicht op aard en omvang van de groep schrijnende gevallen bij wie door omstandigheden de middelen ontbreken of niet aanwendbaar zijn om het AOW-gat te overbruggen en waarbij de overbruggingsregeling ontoereikend is? Hoe meent de regering dat betrokkenen deze situatie moeten oplossen?

De leden van de CDA-fractie merken op grote moeite te hebben met de te summiere overgangsregeling in het wetsvoorstel. Zij hebben vragen over de consequenties van dit wetsvoorstel voor mensen die al voor 2012 gebruik hebben gemaakt van vervroegde uittrekking (VUT). Wat zijn de gevolgen van dit wetsvoorstel voor hen? Veel mensen worden nu al geconfronteerd met een AOW-gat. Dit gat wordt met invoering van dit

wetsvoorstel groter. Waarom is niet gekozen voor een uitgebreidere en degelijkere overgangsregeling? Hoe is het voor deze groep mensen mogelijk om zich voor te bereiden op de financiële gevolgen van dit wetsvoorstel? Hoe gaat de regering voorkomen dat mensen hierdoor in onoverkomelijke financiële problemen komen?

De leden van de CDA-fractie vragen de regering om in te gaan op de situatie van mensen die in 2016 nog een maand langer moeten werken. Hoeveel mensen van deze groep zijn er nu al uitgetreden en kunnen dus hun besluit niet meer terugdraaien? Hoeveel mensen uit deze groep werken er nu en zullen nog voortijdig uittreden? Hoeveel mensen uit deze groep zullen daadwerkelijk die extra maand doorwerken totdat zij hun nieuwe AOW-leeftijd hebben bereikt?

De leden van de CDA-fractie merken op dat met dit wetsvoorstel over ongeveer een jaar de AOW-leeftijd met een maand extra omhoog zou gaan. Dit betekent dat mensen die nu 64 zijn, nog niet precies weten wanneer zij met AOW kunnen. Er staat wel een disclaimer op de site van de SVB, maar nog niet wat de leeftijd zou kunnen worden waarop de AOW voor deze groep ingaat. Acht de regering dit voldoende zorgvuldig? Hoeveel tijd van tevoren zouden mensen, in de ogen van de regering, mogen horen wanneer ze met pensioen kunnen?

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen om een toelichting waarom de regering de huidige overbruggingsregeling toereikend vindt. Hoe oordeelt de regering over het functioneren en de bekendheid van de regeling? Hoeveel personen maken gebruik van de overbruggingsregeling en hoeveel aanvragen zijn afgewezen? Kan de regering aangeven in hoeverre het gereserveerde budget voor de overbruggingsregeling daadwerkelijk wordt gebruikt?

Waarom kiest de regering er niet voor om de huidige overbruggingsregeling te verruimen, aangezien door de snellere stijging van de AOW-leeftijd het inkomenseffect op mensen met een AOW-gat groter is en de maatregel op al korte termijn ingaat?

Kan de regering aangeven hoeveel mensen getroffen worden door de versnelde verhoging van de AOW-leeftijd en hoe groot het gemiddelde en maximale inkomensverlies voor de betrokkenen per jaar is?

De leden van de SGP-fractie constateren dat de regering in de memorie van toelichting schrijft dat ze zich ervan bewust was dat de verhoging van de AOW-leeftijd tot tijdelijke overbruggingsproblemen kan leiden. Er is een overbruggingsuitkering in het leven geroepen voor mensen die zich niet hebben kunnen voorbereiden op de versnelde AOW-leeftijdsverhoging. Kan de regering duidelijk maken wie precies gebruik kunnen maken van de regeling, hoe groot de tegemoetkoming is vergeleken met de verwachte AOW en of de regeling voldoende toegankelijk is voor een ieder die in grote financiële problemen komt door de versnelde verhoging van de AOW-leeftijd?

3.3 Opbouwsystematiek

De leden van de VVD-fractie vragen zich af of juridisch advies is ingewonnen over de opeisbaarheid van AOW-rechten bij emigranten in het kader van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM). Dit omdat emigranten te maken krijgen met een kortere opbouwperiode. Zo ja, wil de regering de Kamer van dit advies in kennis stellen?

De leden van de D66-fractie merken op dat de AOW een opbouwsystematiek kent waarbij per jaar 2% AOW-pensioen wordt opgebouwd. Zodoende is sprake van een volledige opbouw, indien iemand 50 jaar verzekerd is geweest voor de AOW. Door verschuiving van de

AOW-leeftijd verschuift ook de leeftijd vanaf welke AOW-rechten worden opgebouwd en vervallen opbouwmaanden aan het begin van de opbouwperiode, zo lezen de leden van de D66-fractie. Hierdoor kunnen mensen die voor het bereiken van de AOW-leeftijd naar het buitenland emigreren te maken krijgen met een kortere opbouwperiode en een onvolledige AOW-uitkering. De hier aan het woord zijnde leden vragen op dit punt om een nadere kwantitatieve duiding. Kan de regering een inschatting geven hoe veel mensen door deze maatregel opbouwmaanden kwijtraken en als gevolg daarvan geconfronteerd worden met een onvolledige AOW-opbouw? Wat is voor deze groep de gemiddelde inkomstenderving, en wat zijn hiervan de budgettaire opbrengsten voor de schatkist? En heeft de regering alternatieven onderzocht, bijvoorbeeld het jaarlijkse opbouwpercentage evenredig te verlagen gebaseerd op een opbouwperiode van (op termijn) 52 jaar?

3.4 Wijziging fiscaal kader ouderdomsvoorzieningen

De leden van de VVD-fractie lezen dat de mogelijkheid wordt aangepast om in aanvulling op het ouderdomspensioen een fiscaal gefaciliteerd deelnemingsjarenpensioen op te bouwen. Wordt deze regeling separaat in de belastingwetgeving verwerkt, of is deze facilitering onderdeel is van deze wetswijziging?

4. Financiële paragraaf

De leden van de VVD-fractie vragen of de regering kan uiteenzetten of de verhoging van de AOW-leeftijd ook een financieel effect heeft op de Inkomensvoorziening oudere werklozen (IOW) en de Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW). Moeten die inkomensvoorzieningen langer worden uitgekeerd aan de gerechtigden? Zo ja, is dit meegenomen in de budgettaire effecten?

De leden van de CDA-fractie vragen of de regering zeer concreet kan aangeven per jaar van hoeveel mensen zij verwacht dat zij extra zullen doorwerken? En kan de regering aangeven hoeveel besparingen op welke manieren weglekken (naar WW, IOAW, IOW, overbrugging, lagere toeslagen etc.)? Dit ook met het oog op de toegenomen aantallen IOAW- en IOW-uitkeringen van de laatste jaren. Dit aantal zal, naar de verwachting van de leden van de CDA-fractie, met de invoering van dit wetsvoorstel alleen maar groeien. Wat betekent dit voor de overheidsfinanciën in relatie tot de beoogde structurele bezuinigingen?

De leden van de ChristenUnie-fractie stellen vast dat het wetsvoorstel geen structurele besparing oplevert, en dat met ongeveer een derde van de totale besparing een aanzienlijk deel weglekt. Waarom kiest de regering gezien de beperkte bijdrage aan het houdbaar maken van de overheidsfinanciën dan toch voor de voorgestelde maatregel? De regering stelt dat de inkomenseffecten kunnen worden opgevangen door andere inkomensbronnen aan te spreken of langer door te werken. Aan welke inkomensbronnen denkt de regering daarbij? Hoe zorgt de regering ervoor dat de versnelde verhoging van de AOW-leeftijd tijdig bekend is, zodat mensen zich inderdaad kunnen voorbereiden op de inkomenseffecten?

De leden van de SGP-fractie constateren dat alleen de budgettaire effecten tot en met 2019 zijn weergegeven, terwijl de effecten van de versnelde verhoging langer doorlopen. Kan de regering de budgettaire effecten tot en met het jaar 2024 beschrijven?

Het lid van de 50PLUS-fractie merkt op kritische kanttekeningen te plaatsen bij de mogelijke inkomenseffecten van dit wetsvoorstel. Het aangevoerde argument dat mensen negatieve effecten van versnelde verhoging van de AOW-leeftijd wel kunnen opvangen door langer door te werken of door andere inkomensbronnen aan te spreken, kan hem niet overtuigen. De arbeidsmarkt voor ouderen is buitengewoon lastig. De werkloosheid is met méér dan 600.000 werklozen zeer hoog. Bovendien staat de koopkracht van werkenden, mede door maatregelen van de regering, al langer fors onder druk. Dit treft vooral lager opgeleiden en lagere inkomens. Kan de regering een nadere toelichting en een nadere onderbouwing geven van het bovengenoemde argument rond de inkomenseffecten van het wetsvoorstel?

Het lid van de 50PLUS-fractie merkt op dat dit wetsvoorstel 180.000 tot 240.000 Nederlanders met prepensioen flink gaat raken. Kan ingegaan worden op het feit dat degenen die voor 2012 met VUT of prepensioen zijn gegaan, en nu al geconfronteerd zijn met een AOW-gat, dit gat sterk vergroot zien worden door het wetsvoorstel? Dit extra AOW-gat kan volgens de FNV oplopen tot € 7.735 voor alleenstaande AOW-gerechtigden, bovenop het reeds bestaande gat van rond de € 20.000. Hoe kan deze groep nog «anticiperen»? Wordt het vertrouwen in de AOW zo niet nog verder ondermijnd? Betrokkenen moeten immers ook al vanaf 1 januari 2015 de AOW-partnertoeslag gaan missen. Hiermee ontstaat een jaarlijkse achteruitgang van € 8.853. Voor partners die allebei AOW ontvangen, loopt het AOW-gat de komende jaren mogelijk op tot maximaal € 36.624. De Overbruggingsregeling is een uitkering op minimumniveau, die in veel gevallen «het gat» in onvoldoende mate dekt. Kan de regering hierop reageren?

Het lid van de 50PLUS-fractie wijst erop dat in het Pensioenakkoord de afspraak is gemaakt met de toenmalige regering om een flexibele AOW-leeftijd in te voeren. Dit met het oog op lager opgeleide mensen, vaak mensen met zware beroepen, met een gemiddeld lagere levensverwachting, mensen die in veel gevallen op heel jonge leeftijd zijn gaan werken. Zij hebben vaak minder mogelijkheden om door sparen of anderszins inkomenseffecten op te vangen. Genoemd lid onderschrijft de argumenten van de vakbonden om alsnog naar een goede oplossing te zoeken voor laagopgeleiden. Invoering van de flexibele AOW zou daarvan onderdeel moeten uitmaken. Kan de regering hierop reageren?

5. Overig

De leden van de PvdA-fractie merken op bijzondere aandacht te hebben voor de groep mensen die met functioneel leeftijdsontslag (FLO) zijn gegaan. Deelt de regering de mening dat de overheid als werkgever het goede voorbeeld moet geven bij het langer (gezond) aan het werk blijven? Welke beroepen kennen functioneel leeftijdsontslag? Hoeveel mensen ontvingen op 1 januari 2013 een FLO-uitkering? Hoeveel van deze mensen kunnen naar verwachting gebruik maken van de Overbruggingsregeling AOW? Bij hoeveel mensen van de groep die reeds per 1 januari 2013 een FLO-uitkering ontvangt, loopt de FLO-uitkering af na 1 januari 2019? Wat is het effect van voorliggende versnelling van de AOW-leeftijd voor deze groep mensen?

Klopt het dat al deze FLO-uitkeringen op 65 jaar stoppen, en niet doorlopen tot de AOW-leeftijd? Klopt het dat voor één beroepsgroep het FLO-gat via cao-onderhandelingen is gerepareerd? Zo ja, welke beroepsgroep betreft het? Waarom zijn de andere FLO-gaten nog niet gerepareerd? Hoeveel kost het om alle lopende FLO-regelingen van mensen die reeds per 1 januari 2013 met functioneel leeftijdsontslag zijn gegaan te verlengen tot de (versneld verhoogde) AOW-leeftijd? Bij welke ministeries zouden deze kosten neerslaan?

Klopt het dat ook na 1 januari 2013 nog mensen zijn ingestroomd in FLO-regelingen met einddatum 65 jaar? Hoeveel mensen betreft het? Kunnen er nu nog mensen instromen in een FLO-uitkering met als einddatum 65 jaar? Vindt de regering dit een wenselijke situatie? Hoeveel kost het om de FLO-uitkeringen van mensen die na 1 januari 2013 met functioneel leeftijdsontslag zijn gegaan te verlengen tot de (versneld verhoogde) AOW-leeftijd? Bij welke ministeries slaan deze kosten neer? De leden van de PvdA-fractie merken voorts op het een onwenselijke situatie te vinden dat mensen de ingangsdatum van hun ouderdomspensioen niet kunnen uitstellen tot de voor hen geldende AOW-leeftijd vanwege het doorwerkvereiste. Het Ministerie van Financiën heeft op 5 december 2012 via beleidsbesluit BLKB2012/1822M een tijdelijke oplossing gecreëerd voor mensen die zijn geboren voor 1 januari 1950. Zij kunnen tot 1 april 2015 hun pensioen uitstellen tot de voor hen geldende AOW-leeftijd, waarbij de eis van doorwerken in dienstbetrekking is komen te vervallen. Dit is helaas slechts een oplossing voor alleen mensen die onder het zogenoemde VPL-overgangsrecht vallen. Het ministerie is er volgens de leden van de PvdA-fractie ten onrechte van uitgegaan na april 2015 alle pensioenregelingen zouden zijn aangepast aan de nieuwe wettelijke pensioenrichtleeftijd van 67 jaar. Dit is echter niet het geval, sociale partners kunnen er voor kiezen de pensioenrichtleeftijd op 65 te houden in combinatie met een lager opbouwpercentage, of er kan sprake zijn van gesloten regelingen. Sociale partners hebben wat genoemde leden betreft een rol in het zo snel mogelijk aanpassen van pensioenregelingen die nog op 65 jaar ingaan. In die gevallen waarbij het niet wenselijk of mogelijk is voor sociale partners om de ingangsdatum van het ouderdomspensioen aan te passen, mag het doorwerkvereiste geen blokkade zijn voor mensen om alsnog individueel die keuze te kunnen maken. Hoeveel kost het om het doorwerkvereiste te schrappen in deze situaties? Kan de regering de kosten zoveel mogelijk specificeren?

De voorzitter van de commissie,
Van der Burg

De waarnemend griffier van de commissie,
Weeber